

Referanser:

Arkivsak: 20/01358-52

Saksdokumenter:

Veiledning nattverdbønner, bokmål

Rettleiing nattverdbønner, nynorsk

Nattverdbønner utenfor hovedgudstjenesten, bokmål

Nattverdbønner utenfor hovudgudstenesta, nynorsk

Nattverdbønner utenfor hovedgudstjenesten

Sammendrag

Kirkerådet og Bispemøtet bad i 2023 Nemnd for gudstjenesteliv om å utarbeide forslag til nattverdbønner til bruk utenfor hovedgudstjenesten. Forslaget skulle inkludere nattverdbønner egnet til bruk ved kveldsmesser, på institusjon og leir (KR 65/23, BM 35/23).

Nemnd for gudstjenesteliv har utarbeidet forslag til nattverdbønner. Forslaget består av fire ferdig formulerte nattverdbønner og et oppsett til struktur for utarbeiding for lokalt formulerte nattverdbønner. De fire ferdig formulerte bønnene er utformet med særlig henblikk på kveldsmesser, leir, institusjon og inkludering.

Forslag til vedtak

Bispemøtet har ingen læremessige innvendinger mot forslaget til nattverdbønner utenfor hovedgudstjenesten.

I tråd med kapittel tre i regler for saksbehandling i liturgisaker, ber Bispemøtet ber om at ordningen sendes på høring.

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkerådet og Bispemøtet bad i 2023 Nemnd for gudstjenesteliv om å utarbeide forslag til nattverdbønner til bruk utenfor hovedgudstjenesten. Forslaget skulle inkludere nattverdbønner egnet til bruk ved kveldsmesser, på institusjon og leir (KR 65/23, BM 35/23).

Nemnd for gudstjenesteliv oppnevnte i mars 2024 en arbeidsgruppe som skulle utarbeide forslag til bønner (NFG 10/24). Arbeidsgruppen har bestått av Andreas Hilmo Grandy-Teig (sogneprest og medlem i Nemnd for gudstjenesteliv), Solveig Julie Mysen (kapellan og medlem i Nemnd for gudstjenesteliv), Yvonne Andersen (sykehjemsprest) og Astrid Sandsmark (diakon og førstelektor ved MF vitenskapelige høyskole).

Nemnd for gudstjenesteliv har arbeidet med bønnenes utforming og språk og, i tråd med ny praksis i nemnda, er bønnene også prøvd ut.

Et forslag med to deler

I det følgende presenteres de to delene i forslaget, før sakspapiret redegjør nærmere for de ferdig formulerte nattverdbønnene i del I.

Forslagets del I

Det er arbeidet frem fire nattverdbønner som er formulert med vekt på noe ulik sammenheng, men ikke begrenset til denne. Disse hører til forslagets del I.

Her er det oppført:

- Nattverdbønn 1, hverdagsmesser, morgenmesser, kveldsmesser etc.
- Nattverdbønn 2, leir og festival
- Nattverdbønn 3, institusjon
- Nattverdbønn 4, med tiltale og svar (call and respons)

Alle disse fire bønnene kan settes inn i en ordning for kveldsmesse eller leir gudstjeneste slik de er. Nattverdbønnene presenteres nærmere nedenfor.

Forslagets del II

Sammen med de ferdig utarbeidede nattverdbønnene nevnt over, åpner forslaget for at prester, etter bestemte regler, kan formulere sine egne nattverdbønner.

Nemnd for gudstjenesteliv viser til at dette er kjent praksis fra kirkens tidlige historie, og i forbindelse med og forlengelsen av gudstjenestereformen, er det en del prester som allerede har erfaring med å formulere egne nattverdbønner. Nemnda mener at det i dagens situasjon ikke er hensiktsmessig å lukke muligheten for å formulere noe selv, men at å gi denne åpningen kan stimulere til arbeid med liturgi for de som ønsker noe annet enn de ferdig formulerte nattverdbønnene i forslagets del I.

En praksis med å formulere nattverdbønner må ha tydelige rammer og bestemmelser for hva bønnen skal inneholde. Nemnda er opptatt av nattverdbønnene som formuleres lokalt, skal være i tråd med de prinsipper som lå til grunn for arbeidet i Ordning for hovedgudstjenesten. Forslaget angir derfor en struktur som skal anvendes for disse nattverdbønnene. Denne strukturen fra Ordning for hovedgudstjenesten er også utgangspunktet for strukturen i de ferdig formulerte bønnene i forslagets første del.

Flere sider ved strukturen i nattverdbønnene er behandlet mer utførlig i veiledningen.

Veiledningen

Forslaget til nattverdbønner følges av et forslag til veiledning. Veiledningen skal ikke vedtas, men er et dynamisk dokument som kan endres når f.eks. erfaringer fra praksis tilsier det eller referanser i teksten blir utdatert.

Forslagets del I: Formulerte nattverdbønner

Nemnda presiserte i sin behandling av saken at hovedgudstjenestens nattverdbønner gjerne kan brukes i alle disse situasjonen som de aktuelle bønnene er beregnet på. Dette er presisert i første generalrubrikk.

Nattverdbønn alternativ 1 (hverdagsmesser/kveldsmesser)

Denne bønne er særlig utarbeidet med tanke på hverdagsmesser, kveldsmesser etc. Utgangspunktet for bønne er hentet fra Nidarosdomens arbeid under Olavsfest, hverdagsmesser, pilegrimgudstjenester og Kirkens Bymisjon i Trondheim. I disse sammenhengene er det gjort gode erfaringer av formuleringene i praksis.

1. Innledningen

Selv om det her er formulert noen setninger om nattverden, kan hele eller disse godt flyttes til starten av gudstjenesten. Det er også skrevet eksplisitt om muligheten til å si mer om den aktuelle situasjonen.

Formuleringene sier noe om at nattverden både er mysterium og nådemiddel som gir kjærlighet og kraft, samt at fellesskapsdimensjonen løftes frem.

2. Lovprisningen

Følger de formuleringene som er brukt i sammenhengen bønne er hentet fra og kan utvides med Sanctus eller annen lovsang.

3. Nattverdbønn

Formuleringene i nattverdbønne er hentet fra den sammenhengen som det er redegjort for over og det er gjort gode erfaringer med dem. Dette var en nattverdbønn som fikk særlig gode tilbakemeldinger da nemnda prøvde den ut.

Nemnda har drøftet formuleringene i tredje og fjerde setning. Setningene er en beskrivelse av Jesu liv og død og beskriver Jesu nådefulle møte med mennesker (Du tåler det i oss vi selv ikke holder ut) og hans død og oppstandelse (Du bærer det vi selv ikke greier å bære).

4. Tilsigelsen

Den korteste konkrete setningen om å ta imot Jesus Kristus er brukt som tilsigelse. Bruken av førsteperson flertall henger også sammen med fellesskapsmotivet som er løftet frem ved starten av i denne nattverdfeiringen. Det kristologiske fokuset står også i sammenheng med nattverdbønne i punkt 3.

5. Takkebønn

Den valgte versjonen av takkebønne har ikke med setningene om brødet som brytes og menneskehetens enhet, da nemnda mente at disse formuleringene ikke fungerer like godt som resten av bønne. Nemnda ønsket likevel å ha med den første delen som tar opp igjen mysteriet fra innledningen. Fellesskapsdimensjonen utvides så med et utadrettet perspektiv i bønnens andre del (som bes av alle).

Nattverdbønn alternativ 2 (leir/festival)

Denne nattverdbønne er utarbeidet med tanke på leir og festival. Bønne tar utgangspunkt i nattverdordning for særlige anledninger fra Ordning for hovedgudstjeneste fra 2011 og nattverdbønn F i Ordning for hovedgudstjenesten fra 2019.

1. Innledning

Denne innledningen er i bruk flere steder og det er gode erfaringen med å bruke den som inngang til nattverdfeiringen i de anledninger den er beregnet på. Det er eksplisitt gitt mulighet for å si mer for den som ønsker det.

2. Lovprisning

Formuleringen her er hentet fra 2011 og fungerer som både informasjon og innledning til Sanctus eller en annen lovsang. Flere leire og festivaler som forretter nattverd etter Den norske kirkes ordninger synger lovsanger fra ulike tradisjoner (Hillsong, Taize etc.) og det er et poeng at en nattverdbønn for disse situasjonene forholder seg til denne praksisen.

3. Nattverdbønn

Denne nattverdbønnen er svært kort og utarbeidet i nemnda. Nemnda hadde som utgangspunkt bønner for særlige anledninger fra 2011 og nattverdbønn F fra hovedgudstjenesten.

4. Tilsigelsen

Den korte og konkrete tilsigelsen er valgt i disse tilfellene. Dette er i tråd med denne bønnens svært stringente form, samtidig som ordene er pregnante og tydelige.

5. Takkebønn

Fordi det legges opp til at det er bønnevandring og lystenning i denne bønner, er dette også inkludert i takkebønnen. Nemnda har vært opptatt av at dette er en praksis som er svært vanlig og meningsfylt i mange sammenhenger – særlig blant unge.

Det er likevel satt parentes rundt «takk for at du ser våre lys og hører våre bønner» for å tydeliggjøre at bønner også kan anvendes uten bønnevandring (se også bruken av «gjærne» i rubrikken under ledd 6 | invitasjon/utdeling). Veiledningen presiserer også at det er mulig å benytte denne nattverdbønnen uten bønnevandring og lystenning (s. 4)

Formuleringene i bønner er inspirert av formuleringer fra en takkebønn som brukes ved Kirkens Bymisjon i Trondheim.

Nattverdbønn alternativ 3 (institusjon)

Den tredje formulerte bønner er utformet med særlig henblikk på institusjon og nemnda har særlig lagt vekt på at denne nattverdbønnen skal fungere på sykehjem. Det er derfor lagt vekt på at bønner skal ligge så tett som mulig på kjente formuleringer og at den skal være enkel. Det er i også eksplisitt lagt til rette for å bruke eldre versjoner av Fadervår.

1. Innledning

Det er ikke skrevet ut noen egen innledning her. Nemnda erfarte at formuleringene i den første nattverdbønnen fungerte veldig godt og vil heller at det som sies er bra, enn å legge frem et ekstra forslag her. Det er derfor en henvisning til nattverdbønn alternativ én i dette tredje alternativet.

2. Lovprisning

Nattverdbønnen legger opp til å bruke den meste kjente prefasjonsdialogen.

Sanctus eller en annen lovsang kan følge, men det er mulig å utelate i denne ordningen. Dette er gjort på bakgrunn av erfaringer med nattverdfeiring på institusjon. I noen sammenhenger vil det være riktig, viktig og lurt å bruke en kjent Sanctus, men nemnda har valgt å la det være opp til det liturgiske skjønn hos den som forretter nattverden.

3. Nattverdbønn

Denne tredje nattverdbønnen er en variasjon over og sammensetting av hovedgudstjenestens nattverdbønn F. Omtalen av Jesus som brødet fra himmelen som gir verden liv er byttet ut med kjærligheten som er sterkere enn døden. Denne setningen har fått en sentral plass i norsk nattverdfeiring. Setningen var også med i nattverdbønnene fra 1977 og nemnda mener den vil være gjenkjennelig og meningsbærende også for eldre på sykehjem f.eks.

4. Tilsigelsen

I denne nattverdbønnen har nemnda valgt den mest kjente og brukte tilsigelsen. Den skaper gjenkjennelse og vil være viktig for mange. Formuleringen «sitt hellige legeme og blod»/ «sin heilage lekam og dyre blod» er tatt med fra 1977.

5. Takkebønn

Også ved valget av takkebønn har arbeidsgruppen i denne nattverdbønnen lagt vekt på gjenkjennelse fra nattverdfeiringen i hovedgudstjenesten. Det er gjort to endringer: «Himmelske Far» er erstattet med «nådige Gud» og formuleringen «ved din Sønn, Jesus Kristus» er tatt med fra hovedgudstjenesten 1977.

Nattverdbønn alternativ 4 (tiltale og svar)

Denne fjerde nattverdbønnen er bygger på HEL-gudstjenesten og konseptet «Gudstjeneste for alle». Endringene nemnda har gjort i bønnen er avklart med utviklerne av «Gudstjeneste for alle».

Det er mulig å finne bevegelser med utgangspunkt i «Tegn til tale» i boken, men de er ikke lagt ved her. Muligheten til å også legge ved tegninger av bevegelsene kan vurderes, men nemnda har ikke gått inn på dette.

Mye av språket i denne nattverdbønnen ligger tett opptil formuleringer fra nattverdbønn for særlige anledninger fra 2011 (lovprisning, nattverdbønn), men på nynorsk er en formulering i nattverdbønnen annerledes enn i 2011. Det gjelder formuleringen som i Nattverdordning for særskilte anledninger lød «Du omslutter oss med kjærlighet og sorg». På nynorsk lød denne i 2011: «Du omfamnar oss med din kjærleik og di omsorg». For å ligge tettere på bokmålsversjonen og unngå intimisering, foreslår nemnda: «Du omgjev oss med kjærleik og omsorg».

Det kan diskuteres om den første setningen i nattverdbønnen også burde vært omformulert på nynorsk. På bokmål er setningen «Vi lovsynger deg, Gud, himmelens og jorden skaper». På nynorsk lyder setningen frå 2011 «Vi lovsyng deg, Gud, som skapte himmelen og jorda». I tråd med tidligere diskusjon i nemnda og Bispemøtet om Nicenum, kan det argumenteres for at setningen på nynorsk burde lyde: «Vi lovsyng deg, Gud, skapar av himmel og jord.»

Tilsigelsen er kjent fra flere andre sammenhenger og nattverdbønn 1 og 2, samt forslaget til nattverd i særskilte situasjoner. Takkebønnen ligger tett opptil hovedgudstjenestens første alternativ.

Tilsigelsesordene i alternativ 1, 2 og 4

I tre av de fire ferdigformulerte nattverdbønnene er det benyttet formuleringen «Vi har tatt imot Jesus Kristus. Fred være med oss alle.». Dette er en omskriving av tilsigelsesordene i høringsforslaget til hovedgudstjenesten fra 2008 («Vi har tatt imot Jesus Kristus. Bevar oss til evig tid. Amen.»).

Bispemøtet diskuterte denne formuleringen i sin behandling av «Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud». Nemnda mener det er grunn til å se formuleringene i alle disse nattverdbønnene sammen og benytte den samme formuleringen alle steder (Alternativ 1, 2 og 4, samt soknebud).

Økonomiske/administrative konsekvenser

Forslaget til nattverdbønner utenfor hovedgudstjenesten følger regler for liturgisaker, kapittel 3. Dette medfører noe administrativt arbeid frem imot vedtak, samt publisering av ferdige bønner.

Tilgjengeliggjøring av bønnene i trykket utgave vil medføre større økonomiske kostnader og må vurderes ut ifra behovet og arbeidet med å finne en god digital løsning for liturgiske ressurser.